

К. А. Нужненко, здобувач кафедри
європейської інтеграції, директор
Центру міжнародних зв'язків,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТРАТЕГІЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Анотація: Розглянуто значення інтернаціоналізації британської вищої освіти. У роботі висвітлено особливості фінансування британських вищих навчальних закладів. Наголошено на існуючих проблемах здійснення міжнародної співпраці між університетами.

Ключові слова: вища освіта, глобалізація, інтеграція, інтернаціоналізація, Європейський Союз.

Вступ. Визначаючи основні напрями діяльності, спрямовані на подолання найбільших викликів сьогодення — глобалізації, обмеження ресурсів, старіння населення, більшістю світових експертів все частіше визначається роль освіти, зокрема вищої як найважливішого фактору соціально-економічного та культурного розвитку суспільства. У сучасному світі найбільш актуальними стають проблеми підвищення якості освіти і професійної підготовки, покращення якості взаємодії між системами освіти і ринком праці.

Аналіз досліджень і публікацій. Провідні зарубіжні експерти та фахівці підкреслюють, що освіта має бути відкритою для всіх, не повинна обмежуватися кордонами тієї чи іншої країни. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти, ролі інтер-

націоналізації вищих навчальних закладів в економічному розвитку країни є предметом дослідження багатьох українських та іноземних науковців: Л. Антонюк, О. Білоруса, П. Друкера, О. Грішнєвої, В. Іноземцева, І. Каленюк, В. Кременя, Д. Лук'яненка, Є. Панченка, А. Поручника, В. Сіденка, А. Філіпенка, А. Чухна, В. Шинкарука та ін. Водночас, проблема розширення традиційних функцій університетів за умов зростання ролі освіти і наукових досліджень у розвитку сучасної постіндустріальної парадигми суспільного розвитку, зміни їх організаційних форм, розширення міжнародної співпраці та співробітництва їх з бізнесом ще не знайшла достатнього висвітлення в науковій економічній літературі і тому потребує подальшої розробки.

Посилення інтеграційних тенденцій у Європі упродовж останніх 20-ти років призвело до виокремлення конвергентних стратегій в освіті, наслідком чого стало формування потужного, втім доволі суперечливого Болонського процесу.

У стратегії розвитку Європейського Союзу «Європа 2020» зазначається, що серед пріоритетних напрямів розвитку освіти є підвищення якості освітніх послуг, забезпечення рівного доступу до якісної освіти на всіх рівнях, підвищення конкурентоспроможності національної системи освіти та її інтеграції у єдиний європейський освітній простір [1].

Країни Європейського Союзу знаходяться у постійному пошуку національними системами освіти і науки нових підходів, теоретичного обґрунтування та впровадження у навчальний процес університетів інноваційних систем професійної підготовки студентів у світлі транснаціональних проблем вищої освіти.

Яскравим прикладом такої трансформації можна вважати британську систему вищої освіти, яка завжди характеризувалася різноманітністю типів навчальних закладів. Тенденція варіативності англійської вищої школи зумовлюється особливостями історичного розвитку країни, децентралізацією управління освітою, створенням унітарної системи вищої освіти та наданням навчальним закладам неуніверситетського сектору (політехнікумам, коледжам) університетського статусу. Орієнтація на створення системи безперервної освіти стимулює створення різних рівнів і циклів вищої освіти, розширює доступ до отримання дипломів і ступенів за рахунок активного залучення новітніх досягнень науки і техніки, що, безперечно, надає вищій школі характеристик гнучкості та мобільності.

Постановка задачі. З огляду на це, надзвичайного значення набуває виявлення особливостей транснаціоналізації системи вищої освіти Великобританії, оцінювання рівня її конкурентоспроможності та стратегії експансії в глобальний економічний простір.

Результати. Галузь вищої освіти у Великобританії приносить в економіку держави мінімум 59 млрд ф. ст., що становить близько 2,3 % її ВВП [2]. Інститут досліджень у галузі публічної політики нещодавно розрахував, що іноземні студенти витрачають у країні на різні цілі — від плати за навчання до витрат поза межами навчальних закладів — майже 4,5 млрд ф. ст. [3].

У 2008/2009 навчальному році університети і коледжі Великобританії отримали фінансування на загальну суму 26,8 млрд ф. ст., з яких більше третини надійшло від Міністерства бізнесу, інновацій та професійних умінь; вони були розподілені у формі грантів чотирма органами з фінансування: Рада з фінансування вищих навчальних закладів Англії (HEFCE), Рада з фінансування вищих навчальних закладів Шотландії (SCF) та Рада з фінансування вищих навчальних закладів Уельсу (HEFCW). Тільки у Північній Ірландії університети отри-

мують фінансування безпосередньо від уряду через Департамент зайнятості та навчання (DELNI). Ради з фінансування виділяють більшу частину своїх коштів на викладання і дослідження за встановленими формулами. Виділення ресурсів на навчання і викладання великою мірою залежить від кількості студентів у закладі та від переліку предметів, що в ньому викладаються, тоді як майже вся фінансова підтримка на дослідження визначається якістю та обсягом цих досліджень. У сукупності кошти, що спрямовуються через ради з фінансування, є найбільшим окремим джерелом доходу ВНЗ, хоча відсоткові частки загального фінансування, надаваного університетам із державних джерел, у різних університетів різні.

Уряд Великобританії нещодавно оголосив про намір змінити чинний механізм фінансування в Англії, починаючи з 2012/2013 навчального року, аби збільшити дохід від плати за навчання, що надходить від студентів, зменшуючи при цьому суму, виплачувану закладам як гранти через ради з фінансування. Як зазначив Міністр із питань бізнесу, інновацій та професійних умінь у своїх листах щодо грантів, направлених до Ради з фінансування вищої освіти в Англії, добір студентів має стати основним фактором якості та фінансування, і вищим навчальним закладам «потрібно буде стати більш чутливими до зростаючих вимог студентів і роботодавців щодо професійних умінь і можливості працевлаштування, щоб забезпечувати й надалі свою конкурентоспроможність як надавачів освітніх послуг за нової системи фінансування» [4]. Уряд, своєю доповіддю щодо політики та стратегії у сфері вищої освіти Англії, розпочав у 2011 році громадські консультації [5]. Поки що не зрозуміло, якою мірою це вплине на розробку відповідної політики в інших частинах Великобританії.

Особливістю державного фінансування наукових досліджень надається за так званою «системою подвійної підтримки». Одна з частин фінансування надходить у формі щорічного гранту від рад з фінансування, зазначених вище. Ці кошти йдуть на підтримку науково-дослідної інфраструктури Великобританії і дозволяють університетам проводити дослідження за своїм вибором, згідно з їхніми цілями та пріоритетами. Інша частина фінансування — це гранти на конкретні дослідницькі проекти, контракти і програми магістерського і докторського рівнів; вона надається через сім науково-дослідних рад — державних органів, яким доручено інвестувати державні кошти у наукові дослідження у Великобританії. Додаткові кошти надходять від благодійних фондів, промисловості, ЄС та інших урядових відомств Великобританії.

З 1986 року виділення радами з фінансування коштів на дослідницьку інфраструктуру ВНЗ здійснюється за результатами періодичної перехресної перевірки якості досліджень у галузі вищої освіти, яка має назву «Програма оцінки якості наукової роботи у навчальних закладах» (Research Assessment Exercise). У Великобританії існує давня традиція наукових досліджень з усіх предметів, і в цій роботі беруть участь різноманітні заклади вищої освіти. За результатами останньої перевірки якості (2008 рік) найвищі оцінки, 4* («провідний у світі») і 3* («визначений на міжнародному рівні»), були поставлені 54 % досліджень, поданих 159 університетами й коледжами, що беруть участь в уже згаданій програмі. З 2014 року, однак, цю програму замінить нова — «Рамка показників якості наукових досліджень» (Research Excellence Framework) [6].

Хоча ВНЗ Великобританії і отримують значний обсяг державних коштів, вони також одержують істотний приватний дохід від надання житлових послуг і послуг громадського харчування; від послуг бізнесу, таких як проведення досліджень,

консультування та підготовка кадрів за контрактами; від оплати за навчання іноземними студентами; ендавментів¹, а також із різноманітних благодійних джерел.

Крім того, з вересня 1998 року англійські ВНЗ отримують додатковий дохід у формі щорічної плати за навчання, сплачуваної британськими студентами як внесок у покриття витрат на їхню освіту. Разом з тим, для студентів передбачені різноманітні механізми фінансової підтримки, зокрема позики та стипендії на основі перевірки на нужденність, які допомагають їм вносити цю плату і покривати витрати на проживання у період навчання. Плата за навчання також вноситься студентами, які навчаються у ВНЗ Уельсу та Північної Ірландії, тоді як шотландські студенти і студенти з ЄС, які навчаються у ВНЗ Шотландії, таких внесків не роблять. Тобто, процедури щодо плати за навчання і фінансування студентів у різних частинах Великобританії різні, і в наступні кілька років вони можуть бути істотно переглянуті [7].

ВНЗ Великобританії не отримують фінансування на міжнародну діяльність і не можуть витрачати отримані державні кошти для покриття витрат на набір і викладання для іноземних студентів. Так само будь-яка робота, проведена у співробітництві з міжнародними партнерами, повинна відшкодовувати витрачені на неї кошти або фінансуватися з недержавних джерел доходів.

Нарешті, варто зазначити, що порівняно з більшими американськими університетами, за винятком Оксфордського і Кембриджського університетів, більшість ВНЗ Великобританії поки що спромоглася залучити лише невеликі фінансові пожертви від благодійних фондів і комерційних структур; при цьому жоден із ВНЗ не фінансується безпосередньо релігійною організацією, хоча деякі все ж мають зв'язок іншого характеру з релігійними організаціями. Податкова система США набагато сприятливіша для філантропічної діяльності порівняно з британською, але у наступні роки ця діяльність може стати одним з основних джерел недержавних доходів для багатьох британських ВНЗ.

Ще однією особливістю стратегії інтернаціоналізації вищої освіти є різноманітність джерел фінансування — ключовий фактор автономії британських ВНЗ. Методика щорічних грантів і гнучкий характер фінансування досліджень залежно від їх якості надають ВНЗ свободу у виборі того, як витрачати власні ресурси. Це дозволяє їм інвестувати кошти в інноваційні дослідження, розвивати нові сфери наукових інтересів і підтримувати наукову роботу у проектах, пов'язаних із високим ризиком, але потенційно дуже рентабельних. Завдяки цьому вони можуть розвивати партнерства з приватним, державним і волонтерським секторами, між собою та з іноземними партнерами, а також забезпечувати більший соціальний вплив, пропонуючи результати своїх досліджень ринку. Ця модель фінансування також дозволяє британським ВНЗ гнучко реагувати на зміну потреб, водночас захищаючи та розвиваючи важливі напрями досліджень.

ВНЗ Великобританії дуже різняться за розміром. Майже у кожному п'ятому закладі налічується менше 3500 студентів, тоді як у найбільшому — понад 40 000. Окремий тип ВНЗ — Відкритий університет, який забезпечує заочне навчання більш ніж 209 тис. студентів, які навчаються переважно без відриву від роботи як

¹ Ендавмент або **Фінансові пожертви** (англ. *endowment*) — пожертва коштів чи майна певній інституції. Спонсори надають ендавменти для неприбуткових організацій з метою фінансової підтримки їх діяльності. Ці організації чи компанії з управління активами за дорученням цих організацій інвестують ендавмент з ціллю отримання доходу. Отриманий дохід спрямовується на цілі визначені надавачем ендавменту. Спонсор може визначати конкретні цілі для яких призначений ендавмент і спосіб його інвестування. Сума пожертви може бути недоторканною довільно чи на визначений період часу, при цьому використовують тільки отриманий від неї дохід.

у Великобританії, так і за її межами. У 2009/ 2010 році у ВНЗ Великобританії на програми, що ведуть до отримання ступенів, було зараховано 2 493 415 студентів, з яких 405 805 (або більше 16 %) — з інших країн, а 280 760 (11 %) мали «юридичну адресу проживання» поза межами Європейського Союзу (ЄС). У цій студентській спільноті представлено понад 200 країн; найбільшу частку складають студенти з Китаю та Індії, потім ідуть Нігерія, США, Малайзія і ряд країн Європейського Союзу. По суті, у Великобританії працюють деякі з найбільш «інтернаціоналізованих» університетів країн — членів Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР).

Великобританія залишається найбільш популярним місцем навчання для студентів після США, Німеччини та Австралії, якому належить 10 % міжнародного студентського ринку. До нього слід додати близько 200 800 студентів, які зареєстровані у британських ВНЗ і навчаються за кордоном — у філіалах, за програмами «гнучкого дистанційного навчання» або за іншими формами співробітництва (рис. 1).

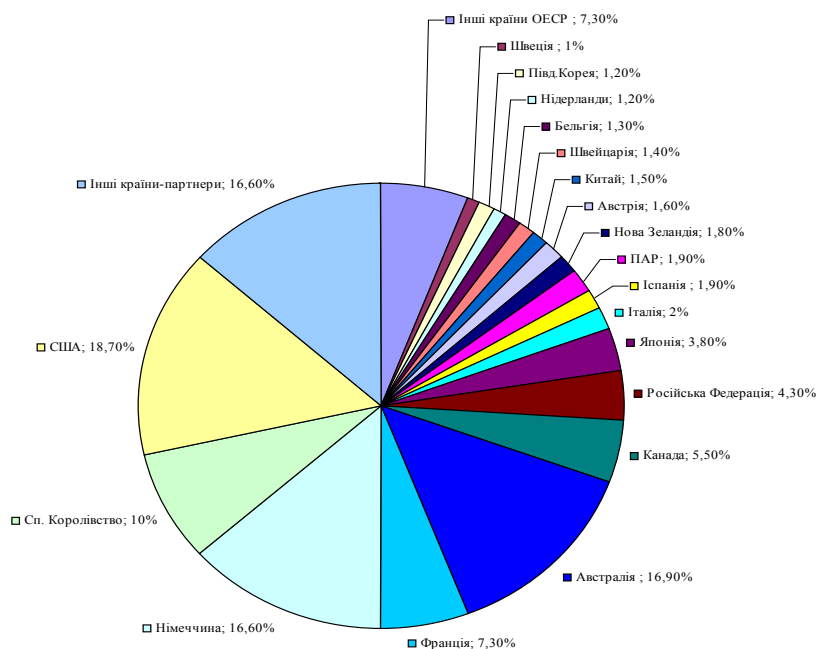

Рис. 1. Розподіл іноземних студентів у вищій освіті по країнах, 2008 р.

Джерело: www.oecd.org/edu/eag2010

У 2009/2010 році 408 685 студентів навчалося повністю або переважно за кордоном для отримання ступеню від одного з ВНЗ Великобританії. З них 68 450 (16,7 %) студентів навчалося у закладах на території ЄС, а 340 235 (83,3 %) — поза межами ЄС. Хоча приблизно кожний п'ятий був зарахований до навчальної програми, вищої за бакалаврську, більше 75 % працювали над отриманням кваліфікації бакалавра.

Майже всі ВНЗ Великобританії, маючи значний досвід роботи з іноземними студентами, можуть навести приклади своїх випускників, які займають відповідальні і впливові посади в усьому світі. Для багатьох ВНЗ участь у широкій міжнародній діяльності більш обмежена і є новим досвідом. Проте знедавна, особливо в останнє десятиріччя, дедалі більше закладів починають розробляти комплексну стратегію інтернаціоналізації як ключовий компонент програми діяльності своїх університетів.

Процес інтернаціоналізації має як внутрішній, так і зовнішній вимір — «інтернаціоналізацію вдома» та «інтернаціоналізацію за кордоном». Зокрема «інтернаціоналізація вдома» показує, наскільки навчальний заклад відкритий назовні: який у нього міжнародний обмін студентами, викладачами, чи є курси іноземних мов, чи є міжнародні спеціалізації, чи вивчаються іноземні мови, розкриває мультикультурність середовища — скільки іноземців навчається тощо. Безпосередньо реагуючи на складний комплекс явищ, відомий як «глобалізація», і прагнучи готувати британських студентів до успішної роботи у глобально інтегрованому економічному середовищі. Багато ВНЗ рішуче йдуть шляхом інтернаціоналізації своїх навчальних програм, заохочення міжкультурного розуміння та надання можливостей для розвитку багатомовності. Навчання іноземних студентів, безсумнівно, є цінним джерелом доходу; водночас це збагачує культуру британських університетів і надає студентам можливість жити й працювати спільно з іншою молоддю з інших країн і культур.

Разом з тим, саме розширення своєї фізичної присутності та зв'язків на території інших країн деякі британські ВНЗ визначили для себе як основний показник інтернаціоналізації. І членство у міжнародних мережах, заохочення стратегічних партнерств і створення науково-дослідних колективів, на які покладено задачу розв'язання раніше непереборних проблем, особливо у країнах, що розвиваються, — ось тільки деякі з ознак цього відновленого духу міжнародної співпраці. Щоб досягти успіху, така діяльність обов'язково повинна бути вибірковою, чітко сфокусованою і має базуватись на академічній досконалості. Для того, щоб виправдати вкладені в цю діяльність кошти, міжнародне співробітництво має бути сталим у довгостроковій перспективі, обопільно вигідним і здатним забезпечити повну впевненість і довіру між партнерами.

Хоча сприяння спільній науковій діяльності та розвиток комерційних взаємовідносин з іноземними партнерами гратимуть певну роль для деяких ВНЗ, найбільшим компонентом міжнародного співробітництва, скоріш за все, буде транснаціональна освіта. Проте це відразу вимагає, щоб потенційні партнери визнали наявність ряду ризиків, які слід визначити, оцінити й усунути, якщо всі зацікавлені сторони бажають досягти прийняттого результату.

Загалом кажучи, ці ризики можна поділити на дві групи: (а) труднощі, що можуть виникати для студентів і викладачів, які хочуть відвідати Сполучене Королівство в рамках спільної програми навчання; (б) труднощі, з якими стикаються британські ВНЗ, прагнучи вести діяльність в іноземному правовому, політичному та економічному середовищі.

Студенти, яких набирає безпосередньо навчальний заклад, і ті, що бажають приїхати до Великобританії в рамках угоди про співробітництво, повинні будуть виконати вимоги британського імміграційного законодавства. Це саме стосується і міжнародного персоналу, що прагне знайти роботу, запрошених викладачів, дослідників і працівників, які приїждять за програмами обміну або стажування.

Інша сфера співробітництва в стратегії інтернаціоналізації вищої освіти — наукові дослідження.

Дослідження і наукові знання — це загально визнані риси галузі вищої освіти, і саме вони принципово відрізняють її від інших видів навчальних закладів. Викладачі вищих навчальних закладів, з другого боку, не можуть навчати студентів для отримання ступеню або брати участь у розробленні навчальної програми, якщо вони не йдуть у ногу з останніми досягненнями у своєму предметі, а кращі студенти, особливо після отримання ступеню бакалавра, розраховують на те, що їх навчатимуть фахівці, які знаходяться в авангарді своєї дисципліни і беруть активну участь у нових наукових дослідженнях.

Єдиного плану щодо налагодження успішного співробітництва між закладами немає, але є безліч свідчень, які дають підставу вважати, що найбільш стабільні та тривалі відносини виникають із зв'язків, спочатку налагоджених на особистому рівні або між кафедрами. Вище керівництво університетів може надавати організаційну базу, на якій розвивається спільна робота, але дослідники повинні самі прагнути до співпраці і розуміти її взаємну вигоду. Крім того, їхні дослідницькі цілі мають співпадати, і кожен учасник міжнародної команди має доповнювати інших завдяки своєму досвіду і професійним знанням [8].

Багато успішних європейських проектів співробітництва започатковані програмою на підтримку академічної мобільності, фінансованою ЄС. Правила фінансування досліджень Європейським Союзом уже давно вимагають від кандидатів на отримання коштів працювати у багатонаціональних консорціумах. Коли необхідно визначити відповідних партнерів, багато закладів вибирають для співпраці тих, з ким вони вже працювали в рамках програми обміну студентами «Еразмус», яка не лише сприяє мобільності студентів, але й підтримує університетських викладачів і запрошених партнерів з бізнесу, які хочуть викладати або навчатися за кордоном [9].

Якщо цей підхід можна назвати рухом «знизу вгору», коли вчені створюють особисті наукові зв'язки із колегами в інших країнах, то останнім часом відбулись революційні зміни у тому, як самі заклади освіти пропагують можливості наукової співпраці, створюючи рух «згори вниз». Таке співробітництво здійснюється двома шляхами: по-перше, через членство в одному чи кількох багатосторонніх альянсах, таких як Ліга європейських дослідницьких університетів LERU (League of European Research Universities), Міжнародний альянс дослідницьких університетів IARU (International Alliance of Research Universities), Universitas 21 (U21) та Всесвітня мережа університетів WUN (Worldwide University Network) (табл. 1); по-друге, через укладання двосторонніх угод з іноземними закладами-партнерами.

Ліга європейських дослідницьких університетів (LERU) була заснована у 2002 році і об'єднує 22 провідних дослідницьких університети Європи, які поділяють «цінності високоякісного викладання у науковому середовищі, де здійснюються дослідження міжнародного зразка» [10]. Від Великобританії до неї входять Кембриджський університет, Единбурзький університет, Лондонський Імперіал-коледж, Оксфордський університет і Юніверсіті-коледж Лондонського університету. Ця організація, більше зосереджена на здійсненні впливу на дослідницьку політику в Європі та поширенні передової практики, ніж на заохоченні співпраці у галузі досліджень, поза всяким сумнівом, є провідними центрами досліджень міжнародного значення (загальний бюджет досліджень перевищує 5 млрд євро).

Таблиця 1

КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОСЛІДНИЦЬКИХ АЛЬЯНСІВ

	LERU	IARU	U 21	WUN
Рік заснування	2002	2006	1997	2000
Кількість університетів-членів (станом на 2011 р.)	21	10	24	18
Країни-учасники (кількість університетів)	Великобританія (5) Фінляндія (1) Франція (3) Німеччина (3) Італія (1) Нідерланди (3) Іспанія (1) Швеція (2) Швейцарія (2)	Великобританія (2) Австралія (1) США (2) Китай (1) Японія (1) Швейцарія (1) Швеція (1) Сінгапур (1)	Великобританія (4) Австралія (3) США (2) Китай (2) Японія (1) Швеція (1) Сінгапур (1) Південна Корея (1) Гонг Конг (1) Ірландія (1) Нідерланди (1) Канада (2) Мексика (1) Чилі (1) Нова Зеландія (1) Індія (1)	Великобританія (5) Австралія (2) США (4) Китай (3) Канада (1) Норвегія (1) Нова Зеландія (1) Південна Америка (1)
Обсяги фінансування	5 млрд євро	...	19,25 млрд євро	245,44 млн євро

Джерело: складено автором

Міжнародний альянс дослідницьких університетів (IARU) — це десять найвидатніших за рівнем досліджень університетів світу, у тому числі університети Кембриджа та Оксфорда. Цей альянс був заснований у 2005 році з метою «вирішення найбільших проблем, що стоять перед людством». Відповідно до своєї місії, альянс визначив одним із своїх пріоритетів «пошук сталих рішень для проблем зміни клімату». Обидва його британські члени зараз співпрацюють з міжнародними партнерами у масштабних дослідницьких проектах, пов'язаних зі старінням, довголіттям та охороною здоров'я [11].

U21 — це мережа університетів, створена у 1997 році як «міжнародна авторитетна спільнота, яка здійснює стратегічні дослідження глобального значення». До цієї мережі входять 24 провідних дослідницьких університетів з 16 країн світу, які ставлять собі за мету «сприяти співпраці між її членами і створювати для них можливість такого масштабу, які неможливо створити ані окремому університету самостійно, ані університетам у рамках традиційної двосторонньої співпраці» [12].

У контексті наукової співпраці серед чотирьох об'єднань найцікавішим, мабуть, є Всесвітня мережа університетів (WUN) [13], яка була заснована у 2000 році як група із 16 найкращих дослідницьких університетів світу. Ця мережа проголосила своєю метою «розбудову і поширення глобальної дослідницької культури шляхом здійснення спільної академічної діяльності». Ця співпраця включає спільні дистанційні програми, віртуальні семінари, програми академічної мобільності для викладачів і студентів, а також спільні дослідницькі програми, що виконують університети — учасники мережі. Спільна наукова робота розглядається як така, що «дозволяє університетам створити критичну масу, забезпечити конкурентоспроможність і здійснювати наукові дослідження значно більшого масштабу, ніж той, на який здатна кожна окрема інституція». Спільні дослідження проводяться у широкому спектрі дисциплін: вісім наукових груп створено у галузі мистецтва і гу-

манітарних наук, три — в інженерно-технічній сфері, вісім — у медицині, стоматології та охороні здоров'я, 12 — у сфері природничих наук, 22 — у суспільних науках. Зараз членами мережі від Великобританії є Брістольський, Лідський, Шеффілдський, Саутгемптонський і Йоркський університети, які беруть активну участь у роботі всіх згаданих групах [14].

Хоча членство у цих чотирьох мережах можливо лише за запрошенням, будь-який заклад вищої освіти, в якому ведеться серйозна дослідницька робота, може скористатись перевагами спільної наукової діяльності через механізм двосторонніх угод. Первинні зв'язки, налагоджені окремими дослідниками або кафедрами, успішно можна розвинути на рівні закладів, за умов належної уваги до заохочення і підтримки новостворених груп.

У Великобританії, як і в інших країнах, деякі дослідження спрямовані на те, щоб розширити знання про навколишній світ або покращити розуміння людської природи. Від цих досліджень не очікують якогось корисного застосування, принаймні у короткостроковій перспективі; вони проводяться в дусі інтелектуальної допитливості. Тим не менш, ці дослідження відіграють ключову роль у просуванні нового мислення, способів пізнання навколишнього світу і роблять значний позитивний внесок у всі сфери нашого суспільного, економічного і національного життя.

Через величезні витрати на дослідження у таких галузях «великої науки» як фізика, астрономія, а зараз і біологія, дедалі більше досліджень проводяться транснаціональними колективами. Такі дослідження великою мірою залежать від фінансування з боку урядів або міжнародних агенцій і є переважно цариною науковців елітної групи університетів, які активно займаються науково-дослідною діяльністю. У більшості ВНЗ упроваджуються малобюджетні науково-технічні проекти, в яких беруть участь комерційні партнери; така діяльність часто є першим зручним кроком до міжнародного співробітництва.

На закінчення розглянемо фінансові вигоди, які можуть виникати для ВНЗ у результаті успішних спільних досліджень. У той час, коли більшість закладів цілком природно прагнуть захищати свою інтелектуальну власність, ефективне використання результатів науково-технічної діяльності досить часто залежить від поєднання цих результатів із результатами роботи, яка здійснюється в іншому місці, на основі інших підходів або інших фахових умінь. Частково таку роботу, з великою вірогідністю, здійснюватимуть науковці у закладах інших країн, яким, тим не менш, не вистачає досвіду, інфраструктури і зв'язків, щоб запропонувати на ринку свої відкриття і винаходи. Відповідно і науковці, що працюють у Великій Британії, дуже часто знаходять ринки збуту в Азії, Африці та Північній і Південній Америці за умов, якщо вони співпрацюють із своїми колегами, які розуміють ці країни зсередини.

На веб-сайті будь-якого британського університету дуже легко знайти перелік знаних багатонаціональних компаній, які є його партнерами. Достеменно не відомо, наскільки великим є потенціал для розбудови багатосторонньої транснаціональної співпраці між університетами в різних країнах та їхніми комерційними партнерами. Зрозуміло, що університети мають уникати ситуацій, коли вони випадають із потенційно вигідної співпраці з бізнесом через те, що складають нереалістичні оцінки вартості своїх наукових відкриттів або зволікають із комерціалізацією наукових результатів через зайву бюрократію [15].

Наголошуючи на широкій соціальній відповідальності, університети й коледжі можуть справляти позитивний громадський вплив на поведінку компаній. У 2009

році, наприклад, Единбурзький університет став першим британським ВНЗ, який сприяв здешевленню лікарських засобів у країнах, що розвиваються, надавши ліцензії на результати своїх досліджень лише тим фармацевтичним компаніям, які бажають продавати рятівні ліки бідним громадам за собівартістю [16]. Зрозуміло, що наукова і комерційна діяльність, а також програми міжнародного розвитку не є взаємовиключними.

Висновки. Процес глобалізації, який почав активно розвиватися в останнє десятиліття XX століття, усе більше сприяє розвитку різних форм інтеграції, зокрема політичної, економічної, освітньої тощо. Вищі навчальні заклади стають повноправними агентами міжнародних відносин. Стратегії розвитку національних систем вищої освіти різних країн у більшості своїй серед ключових завдань і пріоритетів мають положення щодо участі університетів у програмах міжнародної між університетської співпраці. Інтернаціоналізація вищої освіти посилює національний освітній потенціал, а відтак і конкурентоспроможність країни.

Переконані, що стратегії інтернаціоналізації вищої освіти Великобританії матимуть ефективний і позитивний вплив експансії у глобальний економічний простір.

Подальші дослідження необхідно продовжувати в напрямку розроблення алгоритму співпраці вищих навчальних закладів Великобританії з комерційними інституціями.

Література

1. Communication from the Commission. Europe 2020. Brussels, 2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:pdf>.
2. The impact of the universities on the UK economy. London: Universities UK, 2009. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.universitiesuk.ac.uk/publications/documents/economicimpact4full.pdf>. — С. 18—21.
3. Pursuit of artificial immigration targets will cause real damage to UK universities and colleges. 2011. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ippr.org/pressreleases/?id=4355>.
4. Офіційний веб-сайт Department for business innovation and skills. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://bis.gov.uk/assets/biscore/higher-education/docs/h/10-1359-hefce-grant-letter-20-dec-2012.pdf>.
5. Офіційний веб-сайт Національних архівів Об'єднаного Королівства. Funding for universities and colleges in 2010-11. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100113210150/http://hefce.ac.uk/pubs/circlets/2010/cl02_10/.
6. Офіційний веб-сайт Організації Research Assessment Exercise. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://rae.ac.uk>.
7. University Guide. The Guardian. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/education/universityguide>.
8. Colin McCraig et al., International research collaborations in UK higher educational institutions [DIUS Research Report], 2008. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.universitiesuk.ac.uk/Publications/Documents/researchreport_internationalresearch.pdf.
9. Офіційний веб-сайт Європейської Комісії, «Еразмус» програма. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-programme/doc80_en.htm.
10. Офіційний веб-сайт Міжнародного дослідницького альянсу «Ліга європейський дослідницьких університетів». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://leru.org/index.php/public/home/>.
11. Офіційний веб-сайт «Міжнародного альянсу дослідницьких університетів». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iaruni.org/index.php>.

12. Офіційний веб-сайт Міжнародного дослідницького альянсу «Universitas21» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.universitas21.com/about> .
13. Офіційний веб-сайт Міжнародного дослідницького альянсу «Всесвітня мережа університетів» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://wun.ac.uk/about> .
14. Офіційний веб-сайт Саутгемптонського університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.southampton.ac.uk/aboutus/> .
15. *Lipsett Anthea*. Barriers rising between business and universities. The Guardian. 2009. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://guardian.co.uk/education/2009/mar/12/business-research-spin-outs>.
16. *Kelbie Paul*. University forces firms to supply cheap medicines. The Guardian. 2009. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://guardian.co.uk/science/2009/apr/26/cheaper-medicines-edinburgh-university> .
17. *Wellings P*. Intellectual property and research benefits. Lancaster: Lancaster University, 2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.dius.gov.uk/higher_education/he_debate/~media/publications/1/int_property_and_research_benefits_131008.

Стаття надійшла до редакції 09.11.2012 р.